

Strategi for norsk UNESCO-arbeid (2009-2013)

Dette dokumentet presenterer strategien for norsk UNESCO-arbeid for perioden 2009-2013. Strategien skal utgjøre grunnlaget for en tydelig og helhetlig norsk UNESCO-politikk. Den fastsetter overordnede prinsipper og mål for UNESCO, mål for de fire fagområdene, mål for det norske UNESCO-arbeidet og virkemidler for å oppnå målene. Strategien bygger på plattformen for Norges arbeid i UNESCO, som ble utformet i forbindelse med Norges medlemskap i UNESCOs styre i perioden 2005-09. Strategien er utarbeidet av Kunnskapsdepartementet på grunnlag av bidrag fra Kultur- og kirke departementet, Miljøverndepartementet, Utenriksdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Den norske UNESCO-delegasjonen i Paris og Den norske UNESCO-kommisjonen.

1. Innledning

UNESCOs mandat er å bidra til fred og sikkerhet ved å fremme samarbeid mellom nasjoner innen utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Etter mer enn 60 års virksomhet er UNESCOs mandat fortsatt relevant for verdenssamfunnet. I 2007 vedtok medlemslandene at UNESCO i de kommende seks årene skal bidra til fredsbygging, reduksjon av fattigdom, bærekraftig utvikling og interkulturell dialog gjennom utdanning, utvikling, vitenskap, kultur, kommunikasjon og informasjon.

Sammen med det øvrige FN-systemet står UNESCO overfor flere utfordringer. Det internasjonale samfunn har fått en rekke organisasjoner som er delvis overlappende. Dette krever et tettere samarbeid og koordinering mellom organisasjonene. I tillegg må UNESCO, i likhet med andre FN-organ, bli mer effektiv, foreta klarere prioriteringer og utarbeide klarere og mer synlige mål for virksomheten.

2. Overordnede prioriteringer

Norsk UNESCO-arbeid skal fortløpende samordnes med øvrig norsk FN-politikk og norsk politikk i relevante, multilaterale organisasjoner. UNESCO-arbeidet er forankret i en overbevisning om at det først og fremst er gjennom FN-systemet verdenssamfunnet kan løse de overnasjonale og globale utfordringene. I tråd med dette skal Norge arbeide for å styrke FN og bidra til at UNESCO når sine vedtatte mål for perioden 2008-2013. Norges innsats i UNESCO skal fremme menneskerettighetsprinsipper, prinsippet om bærekraftig utvikling, demokratiutvikling, kultur for utvikling, likestilling, konfliktforebygging og bekjempelse av fattigdom. FNs Tusenårs mål med særlig fokus på fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig

fordeling av ressursene og en mer demokratisk verdensordning er viktige premisser for arbeidet i UNESCO.

Norge skal arbeide for at UNESCO konsentrerer seg om funksjoner hvor organisasjonen har komparative fortrinn. Dette er hovedsakelig som pådriver i normative og etiske spørsmål, som kapasitetsutvikler og som katalysator for globalt samarbeid. UNESCO må drive med global overvåkning og analyse, støtte utviklingslandene i etableringen av nasjonale institusjoner og i utformingen av nasjonal politikk og være en kunnskapsbase hvor nasjonale regjeringer kan hente kunnskap og erfaringer.

De viktigste norske målene i UNESCO er:

- *Utdanning for alle innen 2015.* Utdanning for alle er Norges hovedprioritering i UNESCO. Norge skal arbeide for at UNESCO har en helhetlig tilnærming til EFA, hvor man også henter kunnskap fra UNESCOs øvrige sektorer og fra andre EFA-aktører i det globale systemet
- *Et informasjonssamfunn for alle.* Norge skal arbeide for at målet om et informasjonssamfunn for alle, hvor alle kan skape, ha tilgang til, bruke og dele informasjon og kunnskap, løftes høyere på UNESCOs agenda, og at ytringsfrihet og etiske aspekter får en fremtredende plass i dette arbeidet
- *Institusjonsutvikling, normgivende arbeid og kapasitetsbygging innen forskning og høyere utdanning i utviklingsland.* Norge skal arbeide for at UNESCOs vitenskapsprogram konsentrerer seg om politikkutvikling og kapasitetsbygging i utviklingsland og spørsmål relatert til åpen tilgang (Open Access) til vitenskapelig materiale og læringsressurser og til forvaltning av naturressurser
- *Kultur for utvikling.* Norge skal arbeide for at kultur for utvikling, herunder vern og fremme av kulturarven, prioriteres av UNESCO. UNESCO bør konsentrere seg om å bistå land, især utviklingsland, med å utforme kulturpolitiske rammeverk
- *Likestilling.* Norge skal arbeide for at likestillingsspørsmål og kvinners situasjon løftes høyere på UNESCOs agenda
- *Afrika.* Norge skal fremme Afrika som overordnet prioritering for UNESCO

For at de overordnede målene i UNESCO skal oppnås, skal Norge arbeide for at:

- UNESCOs fire sektorer prioriterer normgivende arbeid i større grad enn i dag
- UNESCO gjennomfører reformer som er i tråd med utviklingen i FN-systemet generelt for å bli bedre i stand til å arbeide med de prioriterte feltene
- UNESCO styrker samarbeidet og koordinerer innsatsen med andre FN-organisasjoner og andre organ for å samle ressursene, øke slagkraften og unngå overlapping
- UNESCO bruker sine region- og landkontorer, kategori 1-institutter, nettverkene av kategori 2-institutter og andre instrument på en samlet, målrettet og effektiv måte for å gjennomføre vedtatte program
- UNESCO fastsetter evaluerbare resultater for mål og strategier slik at virksomheten kan vurderes i etterkant
- det blir gjennomført evalueringer av UNESCOs evne til å gjennomføre vedtatte program, og at det foretas evalueringer av organisasjonen generelt

For å oppnå sine mål i UNESCO skal Norge:

- arbeide for konsensusløsninger og bygge broer og skape allianser som minsker spenninger mellom ulike land og regioner i UNESCO-arbeidet
- videreføre og styrke samarbeidet mellom de nordiske landene i UNESCO. Gjennom det nordiske samarbeidet har Norge tett kontakt med hva som skjer i gruppen av EU-land i Europa. Norge skal aktivt bruke denne kanalen til gjensidig informasjonsutveksling og økt gjennomslag
- holde kontakt med ulike grupperinger i UNESCO med formål om å bygge allianser for å skape løsning av enkeltsaker og større saksområder. Særlig vil kontakten mot utviklingslandene, G-77, styrkes. Det samme gjelder de ni mest folkerike landene i verden, E-9-landene, med sikte på å bidra til sør-sør-nord-samarbeid
- bruke andre kanaler til å oppnå sine mål i UNESCO, deriblant relevante organisasjoner fra det sivile samfunn

Norge og Norden er gjennom de ekstrabudsjettære midlene blant de viktigste økonomiske bidragsyterne til UNESCO. Norge skal stille krav til UNESCOs virksomhet gjennom de ekstrabudsjettære midlene og skal støtte tiltak som fremmer Norges overordnede mål. Norge

skal støtte initiativ som bidrar til å minske fragmentering av finansieringskanaler i UNESCO, i tråd med Accra Agenda for Action (AAA).

Norge skal arbeide aktivt for å få flere norske representanter inn i styrende organ i UNESCO. Frem til slutten av 2009 vil Norge være medlem av UNESCOs styre. Norge er også medlem av styret for IOC (Intergovernmental Oceanographic Commission). I tillegg har UNESCOs generaldirektør utpekt norske representanter til å sitte i IBC (International Biotechnology Committee) og UIS (UNESCO's Institute for Statistics) i kraft av deres faglige kompetanse. Dette gir Norge gode muligheter til å øve innflytelse, men også et ansvar for at UNESCO lykkes i sitt arbeid. Norge vil etter 2009 være ute av både UNESCOs styre og IOCs styre. Dette vil stille større krav til norsk arbeid for å ha innflytelse i UNESCO. I tiden etter 2009 vil det bli særlig viktig for Norge å opprettholde og videreutvikle kontakten med andre land, andre delegasjoner og UNESCOs sekretariat.

3. Mål for de fire fagområdene

3 a) Utdanning

Innenfor utdanningssektoren er Norges hovedmål Utdanning for alle (EFA) innen 2015. For å nå EFA-målene må UNESCO i større grad samordne sitt arbeid med andre organisasjoner og lede an i den globale EFA-satsingen. Norge skal arbeide for at UNESCO utvikler en helhetlig tilnærming til utdanningsfeltet som omfatter alle utdanningsnivåene, og hvor målet med utdanningen er å fremme demokrati, menneskerettigheter, fred og bærekraftig utvikling. Norge skal arbeide for at det internasjonale samfunn øker finansieringen til utdanningsbistand. Mer konkret skal Norge arbeide for:

Utdanning for alle

- At UNESCO styrker og videreutvikler sitt leder- og koordineringsansvar for EFA
- At UNESCO leder an i konkretiseringen av innsatsen for å nå EFA-målene for den siste fasen av perioden 2000-2015
- At UNESCO i nasjonale og globale sammenhenger fremmer et helhetlig perspektiv på læring og omsorg, og fremmer individenes muligheter i et livslangt læringsløp
- At UNESCO bidrar til en bredere tilnærming til Tusenårs mål 2, som omfatter flere av de seks EFA-målene

Videregående opplæring

- At UNESCO arbeider målrettet og helhetlig med utvikling og utbygging av videregående opplæring, herunder yrkesopplæring og entrepenørskapsutdanning, og kobler dette til arbeidet med EFA-målene
- At UNESCO i samarbeid med relevante partnere initierer utvikling av globale retningslinjer for validering av formell og uformell kompetanse for å legge til rette for utnytting av individers kompetanse i en migrasjonskontekst

Høyere utdanning

- At UNESCO støtter nasjonale og regionale initiativ for kapasitetsbygging, reformering og kvalitetssikring av høyere utdanning
- At UNESCO styrker arbeidet for utvikling og implementering av regionale og internasjonale ordninger om gjensidig godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning, og viderefører og styrker samarbeidet med regionale og internasjonale organisasjoner på dette området

3 b) Vitenskap

Innenfor vitenskapssektoren er Norges hovedmål at sektoren konsentrerer seg om områder hvor UNESCO har komparative fordeler, hovedsakelig som rådgiver for utvikling av forskningspolitikk og institusjoner i utviklingsland og som normativ og etisk aktør. Norge skal arbeide for at UNESCOs vitenskapssektor gjennomgår reformer slik at den blir bedre i stand til å arbeide effektivt innenfor disse avgrensede områdene. Mer konkret skal Norge arbeide for:

Politikkutvikling og kapasitetsbygging i utviklingsland

- At UNESCO prioriterer å bistå utviklingsland med å utvikle forskningspolitikk og institusjoner som en del av arbeidet for å forhindre hjerneflukt og samtidig ivaretar mobilitet blant forskere
- At UNESCO bistår utviklingsland med å utvikle forskningsetiske komitéer

Åpen tilgang til vitenskapelig materiale og læringsressurser

- At UNESCO, innen rammen av internasjonal opphavsrettsregulering, bidrar til åpen tilgang (Open Access) til vitenskapelig materiale og videreutvikler arbeidet med åpen tilgang til læringsressurser, især i utviklingsland. Norge skal arbeide for at UNESCOs fire sektorer i et tverrfaglig samarbeid fremmer initiativ om åpen tilgang, og at

organisasjonen konsentrerer sin innsats på dette feltet om kapasitetsbygging, etiske spørsmål og normgiving/ standardsettende tiltak

Naturressurser – bærekrafting globalt samfunn

- At UNESCO i klimasaken først og fremst fokuserer på å spre kunnskap og avklare de normative og etiske spørsmålene, og bidrar til å belyse de sosiale og politiske konsekvensene som kan følge av klimaendringene
- At UNESCO videreutvikler og styrker arbeidet med havforskning
- At de øvrige sektorene i UNESCO integreres i arbeidet med å oppnå et bærekraftig, globalt samfunn

3 c) Kultur

På kulturområdet er Norges hovedmål å styrke kulturdimensjonen i utviklingen, med særlig vekt på vern og fremme av et mangfold av kulturuttrykk, herunder vern av kulturarv i vid forstand. Norge skal arbeide for å synliggjøre kulturfeltets grunnleggende betydning for utvikling og fattigdomsbekjempelse. Det legges vekt på å fremme et helhetlig perspektiv på kulturarvsarbeidet. Mer konkret skal Norge arbeide for:

Kultur og utvikling

- At kulturdimensjonen i bærekraftig utvikling styrkes
- At UNESCOs konvensjon om vern og fremme av et mangfold av kulturuttrykk følges opp. Det skal legges særlig vekt på å støtte tiltak for å bygge opp kulturpolitiske rammeverk i utviklingsland
- At UNESCO støtter strategier og tiltak som styrker og bevarer språk fra små språkområder
- At UNESCO fremmer forutsetninger og muligheter for interkulturell dialog

Vern og fremme av mangfold av materiell og immateriell kulturarv

- At UNESCO fremmer et helhetlig perspektiv på utvikling av politikk for kultur- og naturarven

- At UNESCO gjennom samarbeid bidrar til å fremme og bevare kultur- og naturarven som viktige komponenter i en bærekraftig utvikling
- At det etableres rammeverk for vern av den immaterielle kulturarven, særlig i utviklingsland. Det bør legges vekt på at UNESCO i den forbindelse fremmer programmert støtte opp om internasjonale avtaler innenfor kulturområdet

3 d) Kommunikasjon

Innenfor kommunikasjonsområdet er Norges hovedprioritering arbeidet for et informasjonssamfunn for alle. Det skal legges særlig vekt på å styrke UNESCOs rolle når det gjelder oppfølgingen av WSIS (World Summit on the Information Society), samt økt fokus på fremme av ytringsfrihet og journalisters sikkerhet. Mer konkret skal Norge arbeide for:

Et informasjonssamfunn for alle

- At UNESCOs rolle i oppfølgingen av WSIS utvikles i samarbeid med øvrige internasjonale aktører. Behovet for rolleavklaring gjelder primært i forhold til andre globale organisasjoner, eksempelvis ITU
- At UNESCO fokuserer på ytringsfrihet og etiske aspekter i arbeidet for journalisters sikkerhet, og styrker samarbeidet med relevante aktører på dette feltet
- At UNESCO følger opp vedtatte instrument til støtte for medier i konfliktsituasjoner

Medieindikatorer

- At UNESCO utvikler kontakt med forskningsorganisasjoner/ institusjoner for å etablere metoder, indikatorer og statistikk som kan støtte utvikling av medie- og informasjonspolitikk i utviklingsland

4. Det norske UNESCO-arbeidet

Hovedmålene for det norske UNESCO-arbeidet er følgende:

- *Norge skal effektivt følge opp viktige internasjonale vedtak og beslutninger*

Norge skal følge opp sentrale konvensjoner, anbefalinger og andre UNESCO-vedtak på en effektiv måte

- *Norge skal ha en synlig UNESCO-politikk*

Synlighet og deltakelse i det offentlige rom kan bidra til å øke UNESCOs legitimitet og slagkraft. Norsk UNESCO-arbeid skal være preget av åpenhet og synlighet, både i relevante fagmiljøer og i media. Alle departementer har et ansvar for dette, men Kunnskapsdepartementet, som koordinerende departement, har et særskilt ansvar

- *Norsk UNESCO-arbeid skal være preget av god samordning*

Norsk UNESCO-arbeid skal være preget av god koordinering og informasjonsflyt mellom relevante aktører. Som koordinerende departement har Kunnskapsdepartementet et hovedansvar for dette

- *Norge skal ha en velfungerende UNESCO-kommisjon*

Den norske UNESCO-kommisjonen skal være rådgiver for norske myndigheter i sentrale UNESCO-saker og skal bidra til å gjøre UNESCOs idéer og virksomhet kjent i Norge

Organisering av arbeidet

De norske målene i UNESCO skal oppnås gjennom en god organisering i Norge. En effektiv UNESCO-politikk krever godt samarbeid mellom relevante myndigheter, Den norske delegasjonen i Paris, Den norske UNESCO-kommisjonen og andre institusjoner og aktører som er engasjert i UNESCOs virksomhet.

Utenriksdepartementet har det overordnede ansvaret for norsk politikk overfor UNESCO. Norad er rådgivende fagorgan for Utenriksdepartementet i utviklingspolitisk-relaterte UNESCO-saker. Kunnskapsdepartementet har koordineringsansvar og er i tillegg fagdepartement for UNESCOs arbeid innenfor utdanning og vitenskap. Øvrige fagfelt, og ansvarlige fagdepartement er:

- Kulturpolitikk og kultur- og miljøkonvensjoner: Kultur- og kirke departementet, Miljøverndepartementet og Utenriksdepartementet
- Mediepolitikk og informasjons- og kommunikasjonsteknologi: Kultur- og kirke departementet og Utenriksdepartementet
- Urfolksspørsmål: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kultur- og kirke departementet
- Bioteknologi og bioetikk: Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet
- Klima og miljøforvaltning: Miljøverndepartementet

Den norske UNESCO-kommisjonen skal fungere som et bindeledd mellom myndighetene og det sivile samfunn på UNESCOs ansvarsområder. UNESCO-kommisjonen skal på fritt grunnlag både gi råd til og ta initiativ overfor norske myndigheter i forbindelse med norsk arbeid i UNESCO, og i samarbeid med andre relevante organisasjoner bidra til å skape interesse for UNESCOs mål og oppgaver, og gjøre disse kjent i Norge.

Den norske delegasjonen til UNESCO, representerer norske myndigheter overfor UNESCO, og fungerer som et bindeledd mellom UNESCO sentralt og det norske UNESCO-arbeidet.